

„Kustbon“ 1 kord nädalas
Kadrioru loss,
Tallinna Eesti Muuseum

SIIN

TIDNING FÖR SVENSKARNA I ESTLAND

Sjunde årg.

N° 38

Prenumerationspris:

Helt år Emk. 200:-
1/2 " " 100:-

I Sverige:

Helt år . . . Kr. 4:-
1/2 " . . . " 2:-

I Finland:

Helt år Fmk. 30:-
1/2 " " 15:-

Utkommer
alla onsdagar

Utgivare:
Svenska Folkförbundet
Redaktör: N. Blees
Riddaregat. 9, Reval.

Annonspris:

2 mark per mm.

I Sverige:

5 öre per mm.

I Finland:

30 penni per mm.

För annons, som införes 10 eller flere ggr räknas 20% rabatt.

15 okt.
1924

S. O. V. möte på Ormsö.

Söndagen den 28 sept. hade öns avdelning av S. O. V. sitt första samkväm för säsongen — i Hullo skolhus. Men vädrets makter voro i högsta grad onådiga — regnet stod som spön i backen. Och som samkvämet utlysts så sent som till kl. 7 e. m. var det endast folk från Hullo samt ett par veteraner utifrån — från Kärrslätt och Sviby — män som ännu ingenting kunnat hindra att gå till sina kärvordna S. O. V:s möten. Heder åt dessa två!

Skolsalen dock fullsatt av Hullobor, unga och gamla. Och var det ruskigt utanför, så blev det däremot så mycket mera stämningfullt inom hus. Ty Birkas nyanlände rektor Per Söderbäck var på sitt första besök på Ormsö — predikade f. m. i kyrkan — och nu skulle ett slag stå för allas vårt Birkas.

Genast från början vidtog en så varm stämning, då rektor Söderbäck, ackompanjerad av fru Klasson, sjöng några nummer ur Gunnar Wennerbergs så härliga Davids psalmer. Man lyssnade med anhållen andedräkt, ty något liknande hade aldrig förr bjudits på något S. O. V:s möte här.

Pastor Klasson varskodde även om att något "fagort" skulle vankas. Hade vi förstätt oss på sådant som applåder, skulle det blivit riktigt våldsamma sådana, men nu tackades föredragaren med varma blickar ur fuktiga ögon. (Rektor S. har tillhört studentkören O. D.)

Klättrade så rektorn över skolbänkarna upp i katedern och formligen skakade fram ur ärmen ett det mäst varmhjärtade anförande om tillvaratagande av ungdomens lediga stunder genom anordnandet av studiecirkel och möten i stil med Sveriges Jordbrukares Ungdomsförbund. Gled så talaren över till det Birkas, som låg honom så varmt om hjärtat. Det kom från och gick till hjärta så att flera nya anmälningar av elever blevo resultatet. Och vid det här laget torde inga nya anmälningar mera vara av nöden — för detta läsår. —

V. ordf. pastor Klasson hade rätt, då han i sitt avslutningsanförande bl. a. yttrade, att den bästa tacken erhöill nog talaren av de varma känslor, som han lyckats få till liv hos sina åhörare. Följde så med värme unisont sjungna sånger och så skiljdes man

Av förekommen anledning utkommer tidningen icke nästa onsdag. Följande nummer blir dubbelnummer.

åt, glada, tacksamma: Tack, rektor Söderbäck!

Joel Nyman.

Vilket är viktigast?

Då det gäller svenskhetsarbetet anser man i allmänhet skolbildningen vara det viktigaste, och ofta har det därför i "Kustbon" påpekats, huru viktigt just för oss skolornas förbättrande är. Och mycket riktigt, de svenskspråkiga skolorna spela ovillkorligen en mycket stor roll för svensketskänslans stärkande. Men vi glömma härvid en annan sak, som här ute hos är kanske lika viktig som skolorna, och det är den svenska jorden. "Bonden och hans son," som plöja den svenska åkern, göra nog i sin stillhet ett storverk, som i hög grad gagnar vår svenskbygd. Och kärleken till den svenska jorden i smått är lika med kärleken till svenskbygden. Den som skriver des-

sa rader högaktar själv skolbildning, men jag tror ändå, att en hög kultur icke skulle kunnat åstadkomma mer än den gamla bondekulturen gjort t. ex på Runö. Runöborna äro och förbliva ärliga svenskar. Och det samma kan sägas även om många andra svenska bönder. Svenskhetens stöd i Estland äro de svenska bönderna; vår stam utgöres till övervägande del av bönder. Allt för mycket herrskapsfolk har svenskbygden ännu ingen användning för och någon så stor fara torde det därför ännu icke vara för oss, att vi icke kunna producera så mycket "bildat" folk som i städerna boende ester göra. De av våra svenskar, som kunnat förvärva sig något högre allmän bildning, äro ofta tvungna att söka sig bort från svenskbygden, då existensmöjligheter bland de egna icke finnas. Yrkesutbildningen på jordbruksområdet gagnar därför mera svenskbygden i denna stund än annan bildning. Den svenska jorden måste göras fruktbärande, så att den kan föda mera svenskar, ty den börjar redan bli allt för knapp. Jordbrukets höjande är ett viktigt arbete för svenskhetens bevarande i Estland. Det skulle väcka mera kärlek till den svenska jorden och binda svenskarna vid sin fosterbygd.

En god början i den riktningen är gjord på Birkas. Måtte det arbetet giva allt rikare skördar ute i alla de svenska byarna!

Vem vill bli den mannen?

Motto: "Och jag hörde Herren tala och han sade: „Vem skall jag sända och vem vill vara vår budbärare?" Och jag sade: "Se här är jag, sänd mig!" Jes. 6:8.

Ovanstående ord runno mig i minnet, då jag läste prosten Erik Petzälls art., "Kustbon" №35 denna tidning. Uppsatsen var tvevelsutan skriven med ett varmt hjärta, ty dess ord gingo till hjär-

ta, åtminstone vad undertecknad beträffar. Dock orden födde känslor och tankar av vemod. De pekade hän mot den gamla bitter sanningen om mycket arbete men få arbetare — i Aibolands vingård. Och indirekt fick vi till livs den likaledes gamla förebräelsen, den nämligen, att vi väntar alltför mycket utifrån medan vi själva gör litet eller intet för vårt bästa. Och härmed var spiken träffad på huvudet.

Men orsaken till vår dådlöshet? Vårt folk sover ännu, obekymrat om sitt bästa. De väckande orden ha ännu ej trängt till djupet av folkmedvetandet, knappast till dess öron. Och huru skulle de nå dit utan att någon predikat. "Kustbons" röst når ej flertalet av vårt folk, ty en stor del läser ännu ej vår tidning.

Ja, vi kunna själva underhålla vår Kusbo och mera till ännu, bara vårt folk vaknade. Men vem skall bli den väckande rösten? Våra egna äro för lågmälda, sakna kraften, värmen, glöden. Dessutom hava de inhemska profeterna i alla tider haft svårt att vinna gehör. Nej, det är ej nog med att påpeka bristerna, ej nog med att upp-räkna, vad som kunde uträttas. Vårt folk, vår svenska hembygd väntar på mannen, som sätter liv i de döda benen. Då och först då är det lönt att sätta upp mål, dit vi kunde nå. Men nu verka både locktoner och skrämskott som "vatten på gåsen", ty orden antingen nå icke adressaten eller förbli de bara ord. Här behövs en nationell väckelse i stil med de religiösa på Thorens och Österbloms dagar, män som gå till folket och formligen göra "våld" på detsamma. Men var finns den mannen, som svarar: "Här är jag, sänd mig!" Som offerar sig själv, sitt tillfälliga välbefinnande, sin bekväma och inkomstbringande plats? Jag säger tillfälliga, ty han eller hon behövde alls icke avlägga något eremitlöfte.

Så länge denna röst icke gjort sig hörd, så länge äro, i visst avseende, förebräelserna oberättigade. Och dessa få, som efter förmåga försökt få det oerhört tunga lasset i gång, dessa som leva mitt uppe i den tröstlösa omgivningen, dessa bli ej mycket hjälpta med en tillfällig påmaning utifrån, denna må nu vara aldrig så välmälad.

Än en gång: här behövs en eldsjäl, som ger sig helt och odelat för vår ljusare framtid, som gör sig hörd ute i våra karga och efterblivna bygder. Och blir viljan väckt, då går vi i land med vida mer än en 8-sidig, varje vecka utkommande Kustbo. T. o. m. ett Birkas bleve oss ej för drygt och vem vet, om vi icke rent av skulle blivit befriade från den nu så föga tilltalande nödvändigheten att vädja till bättre lottade stamfränders medkänslor. Då skulle vi kunnat stå på egna ben.

Joel Nyman.

Understöd till estlandssvenskarna.

Av Riksföreningens lokalavdelning i Örebro genom Rektor Svenfredrik Möller har S. O. V. för understödande av de estlandssvenska seminaristerna i Nykarleby erhållit — 150 sv. kronor.

Av Riksföreningens lokalavdelning i Gevle genom Riksföreningens Huvudexpedition har vår tidning "Kustbon" erhållit i understöd 100 sv. kronor.

För dessa gåvor fram bäres även på detta sätt ett hjärtligt tack till goda givare.

S. O. V. och Kustbon.

Ett S. O. V:s bibliotek i Korkis är från och med den 1 sept. i full verksamhet. Böckerna läsas mycket flitigt av svenskarna här, isynnerhet av förra birkaselever.

Ett tack till Svenska Odlingens Vänner, som låtit oss få böcker samt annars varit oss behjälplig.

Bibliotekarie är Alex. Kellman.

Ormsö.

Potatisskörden är för det mesta undanstökad men skörden klen: knölarna för lite och små. Det beror på torkan under blomningstiden. På mera låglänta ställen lär skörden dessutom vara angripen av röta.

Skutägare lär betala 400 Emk. pr tunna men privatum frågas ända till 200 Emk. för vacken, d. v. s. 600 mk. tunnan.

* * *

Vår ö får en ny 5: te klass vid skolan i Borrby. Ännu ett steg i rätt riktning. Hullo 5—6 klasser hava detta läsår 28 elever, av dessa en från Vippal och en från Rikull by, Rikull. — Främst går Förby med icke mindre än 5 elever.

Joel N—n.

Några ord till Vormsö ungdom.

Dessa ord äro inte avsedda som någon förebräelse enbart till Vormsö ungdom, utan minst lika mycket även till äldre och lärare, som skola vinnlägga sig om det uppväxande släktets framåtskridande.

Det var två personer, Stina och August. Båda äro estlandssvenskar, hemmahörande på Vormsö. August, som någon tid vistats i Sverige, har fått större sympatier för detta lands språk, seder och bruk.

Det är lördagseftermiddag. Stina och August äro sysselsatta med städning, då den förra plötsligt kommer ihåg en nyhet, som granngårds Kerstin föregående kväll hade talat om för henne. „Hör du, August“, säger hon, „i kväll kommer det att bli „pidu“ här på ön, och då vore det trevligt att få sig en sväng efter veckans mödor, så du följer väl med dit?“ August står något tvekan- de, ty han har fått reda på, att det är estniska danser och visor, som komma att spelas och sjungas. Detta gillade han inte riktigt utan ville helst höra en äkta svensk hambo spelad på ett dragharmonium, ty då, sade han, kan

man först känna sig nöjd och njuta av kvällens ledighet. August insåg nämligen faran i att anlita estniska folkvisor, ty han ville förbliva en äkta svensk. Men Stina, som var myrket talför, fick honom till sist att ge sitt löfte på att gå med. Hon framhöll bland annat, att det knappast fanns någon, som kunde spela svenska danser. „Vidare,“ sade hon, „blir det mera prat bland folket, om man går på en svensk danstillställning, än om man går på en estnisk „pidu“. Följden blev, som förut nämnts, att August följde med Stina. Dagen efteråt hörde man många av ungdomarna, bland andra även Stina och August, gnola på estniska folkvisor.

På undertecknad, som i smyg hörde på detta samtal och sedan fick höra de estniska visorna sjungas, gjorde det ett djupt intryck, och jag frågade mig själv: „Var finns den svenska man eller kvinna, som kan taga hand om vår ungdom och anordna för dem lämpliga nöjen, så att de ej dragas till de estniska?“

Öbo.

Den gångna veckan.

Den gångna veckan har vad de inrikespolitiska händelserna beträffar icke att anteckna något av större vikt. Det politiska livet i Estland har trots inre jäsningsar börjat gå en mera lugn gång. I Riksdagen behandlas vanliga lagprojekt, som icke mycket intressera allmänheten. Efter pensionlagens antagande upptogs till behandling universitetslagen, som också redan antagits i första läsningen. Nu är det icke långt mer till „den tillfälliga lagen angående kulturell självstyrelse för folkminoriteterna“, som också hör till de frågor, som nu på hösten skulle slutbehandlas och antagas. Man hade beräknat, att detta lagprojekt förr skulle komma till behandling, men de andra frågorna ha krävt för lång tid och har därför „autonomilagen“ fått

vänta. — Osämjan de politiska partierna emellan är som vanligt hos oss stor och man tröttnar inte på att nedsabla varandra, och det oftast på det mest hänsynslösa sätt. Regeringen har icke lätt och känner sig icke vidare säker. Man har därför betonat nödvändigheten av att utvidga koalitionen både till höger och vänster: jordbrukarna och socialdemokraterna.

Vår mark har under de senaste veckorna gjort hastiga hopp uppåt. Guldkronan var en gång lika med 118—120 mk. men är nu, då detta skrives, ungefär 100 mk. Det är glädjande, men det har just icke ännu haft inverkan på priserna i allmänhet, och man fruktar, att det i längden skall bli svårt att hålla marken i sådant värde under nuvarande förhållanden. Det vore dock bra för alla, om de, som profetera om markens sjunkande i värde, komme på skam.

Utlandet.

Bland händelserna ute i världen vilja vi först nämna de förestående parlamentsvalen för underhuset i England. Parlamentet upplöstes den 7 dennes och MacDonalds regering fick träda tillbaka. Krisen förutsågs. Det var de konservativas vilja, att MacDonald skulle avgå. Men det är icke omöjligt, att han ånyo ställes i spetsen för den blivande regeringen, om valen utfalla till hans fördel. Han har gjort sig aktad och omtyckt icke blott i utlandet utan även hemma i England. Det är nog också till stor del hans förtjänst att förlikningen mellan Tyskland och Frankrike äntligen ficks till stånd. Därför godkännes hans utrikespolitik, ehuru han själv hörde till arbetarpartiet, av alla, även av högern.

Även i Tyskland kommer den nuvarande Riksdagen att upplösas. Man gör sig där mycket huvudbry med, huru regeringen skall kunna ställas på säkrare fötter och därigenom göra det lät-

are att undvika kriser. Rikskansler Marx gör förarbeten till sökande av möjligheter för en mera utvidgad koalitionsregering.

I Sverige har det nyss varit riksdagsval. Socialdemokraterna ha denna gång fått 5 mandat mer än förr. Majoriteten ha de dock icke. De frisinnade och kommunisterna ha förlorat platser. Tryggers kabinett kommer antagligen att avgå och blir det möjligen Branting, som får bilda ny regering av socialdemokrater och frisinnade. En förening med kommunisterna kan icke tänkas, då det för socialdemokr. och kommunisterna tillsammans ännu fattas 6 röster för uppnående av majoritetssiffran.

Lukten och vetenskapen.

Vetenskapen kan åstadkomma underverk för synen, hörseln och känseln, men den har ännu icke förmått någonting för lukten. Man har gjort många försök att finna ut på vilket sätt rådjur och andra djur kunna vädra en människas när-

varo till och med på en engelsk mils avstånd, hur väl dold hon än är. Det är uppenbart, att detta beror på ett utomordentligt högt utvecklat luktsinne. Civiliserade nationer ha förlorat det skarpa luktsinne, som utmärkte dem från början, men de vilda folken bibehålla det ännu till en viss grad. En stam i norra Japan jagar vilbrådet med hjälp av luktsinnet, precis som jakthundar. Det finns också i Brasilien en stam med samma förmåga. Man har en gång påträffat en vit med samma förmåga. Geologen Buckland kunde på pricken säga var han befann sig endast genom att känna lukten på marken. En gång, då han jämte några vänner råkat att komma vilse under en utflykt, tog han upp en handfull jord och förklarade därpå, att de befunno sig nära Uxbridge. James Mitchell, en blind och dövstum man, kunde känna igen sina vänner på deras säregna lukt.

Aftonbladet.

Kyrkliga tillkännagivanden.

Söndagen d. 19. okt.
Högmässa kl. 10,30. Prosten.
Söndagsskola kl. 12 (äldre avd.)

HANSA

STOCKHOLM

Eget kapital

Kr. 6.000.000

FÖRSÄKRINGSRÖRELSE

Avdelningskontor i REVAL:

S. Karja tän. 9.

Penningkurser.

Revals börs.			
13 okt. 1924.			
1 dollar	382 ¹ / ₂	380	385
1 pund	—	1708	1728 ¹ / ₂
100 rentmark.	—	9000	9175
100 Fmk.	—	956	969
100 sv. kr.	—	10125	10250
1 estkrona.	102 ¹ / ₂	—	—

Dr. Lydia Riesenkampff-Lindström

läkare för lung- och
invärtes sjukdomar.

Mottagning dagligen 9—10, 4—5

Lergatan 16 (Säue tän. 16).

HAPSAL.

Affärsmän, föreningar och även
privata böra

annonsera

i Kustbon.

Medlemmar i **St.-Mikaels**
församling uppmanas härmed
avbetala

kyrkoskatten

för 1924.

H. BLEES

kyrkokassör
Datschigat. 1

Estlandssvenskarnas historia

av Jakob Blees, utkommen
på Norstedt & Söners För-
lag, Stockholm, har nu an-
länt och erhålles på Ridda-
regat. 9 och Sjöprome-
naden 7.